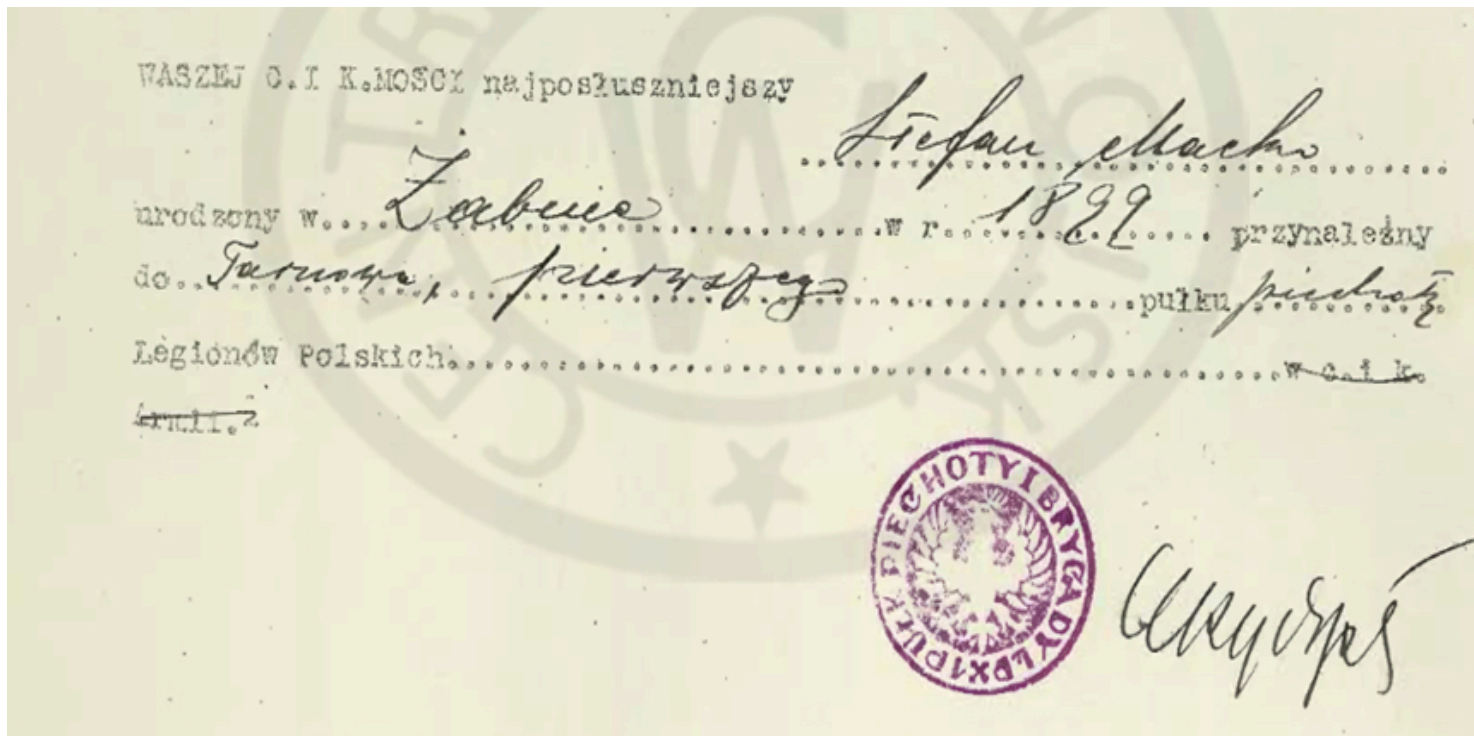

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/legiony/103522,Stefan-August-Macko-18991967-Zolnierz-pedagog-sw-iatek-historii.html>

Prośba Stefana Macki o zwolnienie z poddaństwa austriackiego celem przyjęcia obywatelstwa polskiego

ARTYKUŁ

Stefan August Macko (1899-1967). Żołnierz, pedagog, świadek historii

OKRES HISTORYCZNY

(1863-1918) Ku Niepodległej (1918-1922) Odrodzenie Niepodległej

Autor: SEBASTIAN PILARSKI 29.09.2023

Profesor Stefan Macko, żołnierz Legionów Polskich, wybitny botanik, wieloletni wykładowca Uniwersytetu Wrocławskiego, jeden z pomysłodawców utworzenia Karkonoskiego Parku Narodowego, pozostawił po sobie zbiór fotografii

dokumentujących czyn niepodległościowy z lat 1915–1920.

Stefan August Macko urodził się 28 sierpnia 1899 r. w Żabnie k. Dąbrowy Tarnowskiej.

Edukację przerwał w grudniu 1916 r., kiedy to postanowił wstąpić na ochotnika do Legionów Polskich. Trafił pod opiekuńcze skrzydła starszego brata Rudolfa, do stacjonującej w Zambrowie 1. kompanii karabinów maszynowych I batalionu 1. pp Legionów.

W pobliskim Tarnowie ukończył szkołę wydziałową w 1910 r., a rok później podjął naukę w Wyższej Szkole Realnej. Edukację przerwał w grudniu 1916 r., kiedy to postanowił wstąpić na ochotnika do Legionów Polskich. Trafił pod opiekuńcze skrzydła starszego brata Rudolfa, do stacjonującej w Zambrowie 1. kompanii karabinów maszynowych I batalionu 1. pp Legionów.

Od 24 grudnia 1916 r. do 17 września 1917 r. był również członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej. W tym właśnie czasie bezskutecznie zwracał się z prośbą do „Jego Cesarsko-Królewskiej Apostolskiej Mości Cesarza Karola I” o zwolnienie:

„z poddaństwa austriackiego celem umożliwienia [...] przyjęcia obywatelstwa państwa polskiego”.

Powyższa prośba była konsekwencją wydania 18 V 1917 r. przez Tymczasową Radę Stanu Królestwa Polskiego odezwy wzywającej do zgłaszania gotowości przyjęcia obywatelstwa Królestwa Polskiego.

**Legionista Stefan Macko (źródło:
kolekcja Stefana Macki)**

Z ziemi włoskiej do Polski

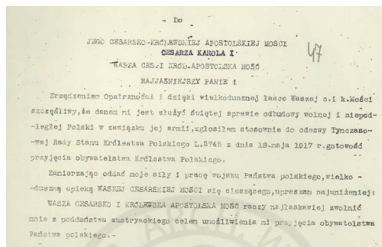
Po kryzysie przysięgowym w Legionach, jako poddany austro-węgierski, został uwięziony w twierdzy przemyskiej.

Jako doświadczony żołnierz Stefan Macko trafił wkrótce do kierowanego przez Francusko-Polską Misję Wojskową obozu rekrutacyjnego w La Mandria di Chivasso. 16 marca 1919 r. wstąpił do Armii Polskiej we Włoszech.

27 października 1917 r. wcielono go w szeregi 20. pp c.k. armii, w wyniku czego trafił na front włoski, gdzie walczył nad Isonzo i Piawą. Swoje wrażenia z wydarzeń na Półwyspie Apenińskim spisał w formie niepublikowanej dotąd relacji, nadając im formę interesującą także pod względem literackim. W czerwcu 1918 r. odniósł ranę i dostał się do włoskiej niewoli, podobnie jak kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy narodowości polskiej.

Jako doświadczony żołnierz Stefan Macko trafił wkrótce do kierowanego przez Francusko-Polską Misję Wojskową obozu rekrutacyjnego w La Mandria di Chivasso. 16 marca 1919 r. wstąpił do Armii Polskiej we Włoszech, dzięki czemu powrócił w szeregach Błękitnej Armii przez Francję do odradzającej się Rzeczypospolitej. Okoliczność ta pozwoliła Macce na złożenie, w grudniu 1919 r. we Lwowie, eksternistycznego egzaminu dojrzałości na „Wojskowym Kursie z prawami Państwowej Szkoły Realnej”.

Przerwa na naukę była nad wyraz krótka, gdyż przez kolejne dwa lata świeżo upieczony maturzysta walczył w szeregach 52. pp z bolszewikami. Mundur zdjął w lipcu 1921 r. w stopniu sierżanta, po czym znalazł zatrudnienie w szkole powszechnej w Krężołach w powiecie miechowskim.

**Prośba Stefana Macki o
zwolnienie z „poddania
austriackiego” celem przyjęcia
obywatelstwa polskiego (źródło:
CAW WBH, Komenda Legionów
Polskich i Dowództwo Polskiego
Korpusu Posiłkowego 1914-1918,
I.120.1.246, k. 47)**

Pan od przyrody i łobuzy od historii

Praca w charakterze nauczyciela przyrody musiała dawać mu wiele satysfakcji, skoro zdecydował się na podjęcie studiów na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (1924-1930). Tam też, w 1930 r.,

uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy pt. *Badania nad geograficznym rozmieszczeniem i biologią azalii pontyjskiej w Polsce*. W latach 1928–1932 był zatrudniony w Instytucie Botanicznym UJ, kierowanym przez prof. Władysława Szafera, jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej.

Po sowieckiej agresji z 17 września 1939 r. Macko przez rok pracował jako nauczyciel w dziesięcioletniej szkole średniej w Łucku. Następnie trafił do Lwowa.

Od 1932 r., przez siedem lat, pracował jako nauczyciel biologii w Państwowym Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki w Łucku, a od 1938 r. w działającym w tym samym miejscu liceum. Macko zajmował się nie tylko dydaktyką, ale badał również florę Wołynia i Polesia Wołyńskiego, dzięki czemu utworzone z jego inicjatywy Muzeum Wołyńskie (obecnie to Wołyńskie Muzeum Krajoznawcze w Łucku) zyskało kilka tysięcy okazów przyrodniczych. Ekspozycje znajdują się we wspomnianej placówce do dziś.

Po sowieckiej agresji z 17 września 1939 r. Macko przez rok pracował jako nauczyciel w dziesięcioletniej szkole średniej w Łucku. Następnie trafił do Lwowa, gdzie w ramach prac prowadzonych przez sowieckich przyrodników kontynuował badania nad florą „Ukrainy Zachodniej”. Jeszcze większe zmiany w jego życiu przyniósł niemiecki atak na ZSRS. Przeniósł się wówczas wraz z rodziną do Hrubieszowa, a wkrótce potem do Zamościa, w którym objął stanowisko tłumacza w młynie.

Stefan Macko, 1936 r. (źródło:

CAW WBH, Macko Stefan, MN

09.10.1933, b.p.)

Pionier ekologii

Dopiero zakończenie wojny umożliwiło powrót do aktywności zawodowej rozpoczętej we wcześniejszych latach. Jak wielu mieszkańców utraconych Kresów Wschodnich, Stefan Macko trafił w 1945 r. do Wrocławia, gdzie w styczniu 1946 r. znalazł zatrudnienie w Ogrodzie Botanicznym oraz na tamtejszym uniwersytecie.

Zasługą prof. Macki było utworzenie w 1959 r. Karkonoskiego Parku Narodowego, a miarą naukowego sukcesu stało się powołanie na członka Komitetu Organizacyjnego Międzynarodowego Towarzystwa Palinologicznego w Kanadzie.

Na uczelni kontynuował karierę naukową i uzyskał tam stopień doktora habilitowanego (1947 r.), a następnie profesora nadzwyczajnego (1951 r.). W kolejnych latach kierował Katedrą Ekologii i Geografii Roślin (od 1947 r.) oraz pełnił funkcję dziekana Wydziału Nauk Przyrodniczych (1954–1956). Prowadził zakrojone na szeroką skalę badania geobotaniczne na Śląsku. Propagował także zasady ochrony środowiska naturalnego, m.in. na antenie radiowej i, co było wówczas nowością, we wrocławskim ośrodku Telewizji Polskiej. Zasługą prof. Macki było utworzenie w 1959 r. Karkonoskiego Parku Narodowego, a miarą naukowego sukcesu stało się powołanie, cztery lata później (jako jedyne badacza z Polski), na członka Komitetu Organizacyjnego Międzynarodowego Towarzystwa Palinologicznego w Kanadzie i uczestnictwo w 1964 r. w międzynarodowym sympozjum w Indiach. Zasłużony wykładowca zmarł we Wrocławiu 27 kwietnia 1967 r., niemal w przededniu uzyskania stopnia profesora zwyczajnego. Pochowany został dwa dni później w stolicy Dolnego Śląska na cmentarzu św. Wawrzyńca.

Prezentowany tekst jest fragmentem albumu *Szlakiem legionistów między Styrem a Piawą. Kolekcja fotografii profesora Stefana Macki z lat 1915–1920*, oprac. A. Kuprianis, S. Pilarski, Łódź-Warszawa 2023.

COFNIJ SIĘ